

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERL. ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

No. 227.

Deel X.

1 Mei 1939.

Adres der Redactie :

F. T. VALCK LUCASSEN, „'t Molenblik", VORDEN.

INHOUD : J. Koornneef : Losse aantekeningen over Hymenoptera. Vijfde Reeks, No. 75—84. — Dr. W. J. Kabos : Over de biologie van *Merodon equestris* Fabr. (narcisvlieg). B. J. J. R. Walrecht : Waarneming van geluiden door wespelarven ? — F. T. Valck Lucassen : Description of a new genus and a new species of Lomapterides (Coleoptera : Cetoniidae). — A. J. Besseling : De Levenswijze van *Sperchon setiger* S. Thor. — Errata. — Adresveranderingen.

Losse aantekeningen over Hymenoptera Vijfde Reeks, No. 75-84.

75. Omstreeks midden Juli 1936 viel mij bij het ompspitten van een hoekje tuingrond een wespennest voor de voeten. „Een wespennest" is wel wat veel gezegd : het bestond uit slechts één enkele raat van $3\frac{1}{2}$ cm. middellijn met een klein aantal cellen en het allereerste begin van den aanleg van een tweede raat, alles omgeven door een slordig, slecht verzorgd omhulsel. Klaarblijkelijk was op deze hoogte de bouw van het nest òf door een ontijdigen dood van de bouwmeesteres, òf moedwillig door deze zelf gestaakt. Slechts enkele werksters van *Vespa germanica* bleven lui om de plek vliegen, waar het nest gezeten had. Tot mijn groote verrassing vlogen een paar dagen later een aantal sluipwespen in het glazen kistje rond, waarin mijn vondst geborgen was. Ze bleken te behooren tot het Tryphoninen-genus *Sphecophaga* Westwood, waarvan slechts twee Europeesche soorten bekend zijn, n.l. *Sph. vesparum* Curtis van 1828 en *Sph. thuringiaca* Schmied. van 1914. Van de eerste is slechts een ♀ uit Arnhem aanwezig in de „Ichneumoniden-collectie van het Rijk" te Wageningen. Op grond van de verschillen, die mijn dieren vertoonen met *Sph. vesparum* Curt., zooals deze beschreven is in de „Opuscula Ichneumonologica" van Schmiedeknecht, p. 2823, meen ik met een tot heden onbeschreven soort te doen te

MAY 13 1939

hebben. Ik noem ze: *Sphecophaga diplopteroorum* Knf. 1939, ♀, leg. Rhenen 17.VII.1936. De „pubescence” is zeer gering, waardoor de kleur helderder en het dier glimmender is. Kop en thorax zwart, achterlijf rood; aan den kop zijn de binnenste oogranden wit, bij de lichtst gekleurde exemplaren van het voorhoofd doorlopend tot halverwege het aangezicht, bij de donkerdere ter hoogte van den bovenrand der sprietholte afgebroken en naar beneden, soms slechts weinig, verlengd; de sprieten geheel zwart (bij *vesparum* van onderen roodbruin), mond geheel zwart (bij *vesparum* grootendeels roodachtig); — aan den thorax de tegulae, de hoeken van het pronotum en een lijntje onder den vleugelwortel wit (als *vesparum*); — aan het achterlijf het eerste segment, een groote driehoekige vlek aan de basis van het tweede (die bij de donkerste exemplaren ongeveer tot aan den achterrand van het segment reikt), benevens de punt van het achterlijf van de tweede helft van het vijfde segment af scherp afgeteekend zwart; de achterranden van de voorafgaande segmenten min of meer duidelijk bruin afgezet ook bij de lichtst gekleurde exemplaren de laatste segmenten scherp afgezet zwart, zij het dan in geringeren omvang, bij *vesparum* daarentegen „zuweilen die Spitze des Hinterleibs etwas verdunkelt!”). De pooten zijn over het geheel rood; doch de coxae en trochanters zwart (soms min of meer bruin), aan de achterste pooten de knieën en een streep over den rug van de dijen zwart; de voorste en middelste schenen aan de buiten- en voorzijde geelachtig, de achterste schenen alleen in het midden van de binnenzijde rood, overigens (basis, buitenzijde en top) zwart, bij de lichtste exemplaren de buitenzijde iets roodachtig (bij *vesparum*: „Hüften, Trochanteren, die äusserste Spitze der hintersten Schenkel und Schienen und die hintersten Tarsen grösstenteils schwärzlich”); de achtertarsen zwart, de middentarsen sterk donker gekleurd. — Er waren helaas geen mannetjes bij mijn 13 exemplaren.

76. *Tachysphex pectinipes* L. en *nigricornis* Spin.

Onder de *Tachysphex*-exemplaren, die ik te Rhenen gevangen heb, waren er enkele, die door hun nogal sterk gebruide vleugels deden denken aan *nigripennis* Spin., welke soort uit ons land nog niet bekend is. Van deze soort zegt Kohl in „Die Gattungen und Arten der Larriden Autorum” (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, 1884), dat zij zich van *pectinipes* slechts onderscheidt door meerdere grootte, donkerder vleugels en het gladde pygidium, doch hij voegt er bij, dat men bij vele exemplaren aan de basis van het pygidium een „verwischt runzelige” sculp-

tuur waarneemt, zooals bij *pectinipes* over het geheele pygidium en dat hij *nigripennis* liefst maar houdt voor een mediterrane variëteit van *pectinipes*. Naar aanleiding hiervan heb ik al mijn exemplaren onderzocht bij een 51-voudige vergrooting onder het microscoop, en ben tot de slotsom gekomen, dat er *bij die* exemplaren geen verband bestaat tusschen de bruinkleuring der vleugels en de gladheid van het pygidium: bij sommige exemplaren was inderdaad het pygidium aan de basis zwak gerimpeld en naar achteren gladder, maar dit had met de kleur der vleugels niets te maken. Ik voor mij houd het er voor, dat die bruine vleugels meer een ouderdomsverschijnsel zijn, zooals men dat ook wel aantreft bij hommels en honingbijen in het voorjaar, wanneer ze den heelen langen winter in grond of korf hebben doorgebracht. Ik houd dus al mijn exemplaren voor de gewone *pectinipes*. — Met dit een en ander wil natuurlijk niet gezegd zijn, dat K o h l niet werkelijk een aparte soort voor zich gehad heeft!

77. *Blennocampa subcana* Zadd., ♀, f.n.sp. Velp, medio V, '38.

Nog te Rhenen woonachtig, kreeg ik van bevriende zijde eenige bladwesplarven uit Velp, met mededeeling, dat deze dieren telken jare de *Geum*-planten in den tuin totaal kaal vraten. Van de larvetoestanden der bladwespen is nog betrekkelijk weinig bekend, maar met behulp van de lijst van voederplanten in het bekende werk van *Enslin* en van het geschrift van den Japannees *Hachiro Yuasa*, „A Classification of the Larvae of the *Tenthredinoidea*” werd ik wel ongeveer wegwijs, in welken systematischen hoek de soort gezocht moest worden. Zekerheid bracht eerst het uitkomen, in gevangenschap, van de eerste wesp op 13 Mei. Bij de eerste de beste gelegenheid ben ik bij kennissen op onderzoek uitgegaan, en ja — de diertjes vlogen lustig rond, en al spoedig bleek mij, dat ze overal voorkwamen, waar maar *Geum coccineum* Sm. of andere soorten gekweekt werden; de kwaal is dus te Velp algemeen. Ik heb de menschen geraden, de wespjes zooveel mogelijk te vangen — wat bij de traagheid der dieren een klein kunstje is — en verder na een poosje de planten geregeld in de gaten te houden met het oog op de larven. Wat daarvan terechtgekomen is, is mij niet bekend. — Mannetjes heb ik nog niet gezien.

78. *Pachyprotasis variegata* Fall.

Aangaande dit in den laatsten tijd veel besproken insect kan ik op heden nog slechts het volgende mededeelen: De vroegere opgaven vermelden als vindplaatsen:

Brummen, 5, ♀; Houthem 7.6.'03. De soort lijkt sterk op de zeer gewone *P. rapae* L.; het gemakkelijkst zijn de wijfjes te herkennen aan de roode achterdijen (bij *rapae* zwart!). De larven, die ik in Juli '37 meenam — naar schatting een paar honderd stuks, maar ik had er gemakkelijk een paar duizend kunnen afkloppen! — deed ik thuis in een kweekkooi met aarde en gaf ze wat aardappelloof voor mondkost; verreweg de meeste kropen dadelijk in den grond. Zoo bleven ze ongemoeid en onverzorgd den geheelen winter op de werkbank in mijn schuurtje staan; toen het voorjaar van 1938 al een goed eind opgeschoten was, was ik erg benieuwd, wat er bij zoo'n gebrek aan verzorging van terechtgekomen was: eenige opengemaakte cocons — ze waren zonder een bewijs van spinsel vervaardigd, dus alleen door in elkaar drukken van de vochtige aarde — bleken frisch groene larven te bevatten, andere levende poppen, en enkele reeds ontwikkelde, maar onuitgekleurde, imagines. Den 25 Mei kwam de eerste wesp voor den dag en kon de soort bepaald worden. Achtereenvolgens kreeg ik nu ± 40 stuks, meer ♀♀ dan ♂♂. Een aantal cocons bleven gesloten; volgens de beproefde methode heb ik ze aan hun lot overgelaten; dezer dagen een kijkje nemend, bevond ik, dat in sommige doode en beschimmelde larven of imago's lagen, doch er waren ook larven bij, die er nog frisch groen uitzagen; het zal mij benieuwen, of ik dit voorjaar nog wespen krijg van deze dubbele overwintering. — Oortusschen heb ik het vorig jaar weer een partijtje larven mee naar huis genomen. Wanneer de wespen uitkomen, hoop ik met het opkweken ab ovo gelukkiger te zijn: ofschoon ik toen eenige wespen — ♀♀ en ♂♂ — had ingesloten in gezelschap van een aardappelplant, die in een bloempot stond, werden er geen eieren afgezet en dus ook geen larven verkregen. Over de ontwikkelingsgeschiedenis hangt dus nog een dichte sluier. Dit meen ik intusschen wel te hebben opgemerkt: dat er wel slechts één generatie per jaar is, doch dat de dieren zeer onregelmatig uitkomen, waardoor het mogelijk is, dat er den geheelen zomer door larven in alle leeftijden te vinden zijn. Zoo vond ik den 9en September bij een bezoek aan de aangetaste akkers nog half volwassen larven, en het lijkt me dan ook niet zoo dwaas, dat de heer Zomer te Dieren rapporteerde, dat hij den 19en Juli bij zonnig zomerweer nog wespen van deze soort had meenen te zien vliegen. Bij diezelfde gelegenheid vond ik één larve, die met een uitwendige parasietenlarve bezet was; het opkweken daarvan is tot mijn spijt mislukt. Verder heb ik ook geen parasieten verkregen.

79. *Calliclisis brachyura* Holmgr., ♂, n. sex., f.n.sp.

De heer van der Wiel verkreeg 28.VI.'25 uit te Ootmarsum buitgemaakte larven of poppen — waarschijnlijk van kevers — een tweetal sluipwespen, welke ik voor het nog onbekende mannetje van bovengenoemde soort houd. Wel staan ze, wat de lengte betreft, tusschen de beide soorten van het genus (n.l. *hectica* Grav. en *brachyura* Holmgr.) in, zoodat ze te groot voor de eene en te klein voor de andere zijn, doch men mag wel in aanmerking nemen, dat beide beschreven zijn naar een enkel exemplaar, dat *brachyura* waarschijnlijk nooit weer gevonden is en dat van deze laatste alleen het ♀ vermeld is, terwijl het ♂ gewoonlijk wat langer en slanker is. Ik beschrijf nu de voor mij staande exemplaren :

Lengte 8 mm., waarvan het achterlijf tweemaal zoo lang als kop + thorax. Zeer slank : breedte van het achterlijf niet veel meer dan $\frac{1}{2}$ mm. Hoofdkleur zwart. Aan den kop de mond bruin met witte tasters ; de eerste drie of vier sprietleden van onderen wit, boven bruingestreept, de volgende geleidelijk donkerder wordend tot zwartbruin ; lengte ongeveer gelijk aan die van het achterlijf. Prothorax wit, dus niet alleen de halsrand, maar ook de zijden ; deze laatste in het verdiepte midden met glimmend bruine veeg. Aan den mesothorax : de tegulae wit, het schildje en het daarvoor liggende gedeelte van het mesonotum bij het eene exemplaar rood, bij het andere het schildje zwart en alleen het daarvoor liggende mesonotumdeel rood aangelopen ; de mesopleuren met roodachtige lengtestreep op de grens van het mesosternum, de bovenhoeken onder de vleugelinplanting wit ; het mesosternum bij het eene exemplaar witachtig, bij het andere donker. Aan den metathorax ; op den rug de area superomedia aangeduid door een glimmende streep tusschen twee niet zeer sprekende lijsten ; de aan weerszijden liggende vlakken met diffuse roode vlek. Aan de vleugels : de areola klein, smal schief driehoekig ; het pterostigma geelbruin. Aan de pooten : het voorste paar geheel geelwit, het middelste evenzoo met bruine tarsen ; aan de achterpooten de heupen en dijen lichtrood, de trochanters wit, de schenen zwartbruin met lichte basis, de tarsen donker bruinrood ; de tarsen zijn ongeveer even lang als de schenen. Het achterlijf met witte achterranden aan de segmenten ; het eerste segment zoo lang als de achtercoxae.

80. *Diphyus tricolor* Kriechb., ♀, f.n.sp.

Dit fraaie dier ving de heer Broerse den 2 Maart (let wel!) 1919 te Hilversum, waarschijnlijk bij het zoeken naar kevers achter boomschors of onder mos.

Geslacht en soort werden opgesteld door Kriechbaumer en het eerst vermeld in de Entomologische Nachrichten, XVI, 1890, p. 184. Doordat het door hem beschreven dier eigenschappen van twee hoofdgroepen van de *Ichneumoninae* in zich vereenigde, in zooverre, dat het uiteinde van het achterlijf op de *amblypygi* en de betrekkelijke platheid van het achterlijf op de *platyuri* wees, terwijl de breedte-hoogte-verhouding van den petiolus (achterlijfssteel) het midden hield tusschen beide groepen, wist hij niet goed raad met de systematische plaats er van en drukte dit uit in den naam van het nieuwgeschapen genus: *Diphyus* (van het Grieksche *Diphyos*) = „von doppelter Natur.” Hij bezat slechts één ♀; in een volgend nummer van hetzelfde tijdschrift (XVII, 1891, p. 8) maakte hij melding van een tweede vondst, door Jemiller; beide vondsten in Beieren. Klaarblijkelijk hebben noch Schmiedeknecht noch Berthoumieu het dier gekend; het moet dus wel zeer zeldzaam voorkomen.

81. *Enicospilus repentinus* Holmgr. var. *tournieri* Voll., f.n.sp. (Wageningen, 22.VI.'36, leg. D. C. Geyskes.)

Determinatie met Schmiedeknechts „Opuscula ichneumonologica” plus Supplementband voert rechtstreeks tot deze soort en variëteit, en ook aan de nadere beschrijving van de soort voldoet het voor mij staande dier behoorlijk goed. Maar dan doet zich een eigenaardige moeilijkheid op: Schmiedeknecht vermeldt als literatuurbron o.a. Snellen van Vollenhovens beroemde „Pinacographia”, Pars 8 p. 61, en vermeldt er tusschen haakjes bij: „auf Tafel 28 fig. 7 fälschlich als *repentinus*”. Hoe staat het nu bij Sn. v. Voll.? Op pl. 28 beeldt hij een „*Ophion*” (lees: *Enicospilus*, welk geslacht, kenbaar aan de één of meer gekleurde „hoornvlekken” in de discocubitaalcel, reeds in 1835 door Stephens opgesteld was!) *repentinus* Holmgr. af, en zegt in de beschrijving niets anders, dan dat van deze „hoogst zeldzame soort, die niet in zijne naamlijst voorkomt, een vrouwelijk exemplaar op Walcheren gevangen is door den heer La Fontijn.” Op pl. 39 beeldt hij nogmaals een (vleugel en den metathorax van een) *Ophion repentinus* Holmgr. af, en in de beschrijving (p. 61) heet het nu, dat het exemplaar van pl. 28 slechts ten gevolge van een vergissing *repentinus* Holmgr. genoemd is: het is er geen, en nu verdoopt hij het in *tournieri* (naar den bekenden entomoloog Tournier te Genève, van wien hij het ontving); het exemplaar van pl. 39 moet nu „de ware *repentinus* van Holmgren” zijn. Het is volkomen waar, wat de schrijver zegt, dat er in beide afbeeldingen „een

vrij groot verschil bestaat in het beloop der vleugeladeren, dat bepaaldelijk bij *repentinus* Holmgr. het tweede (lees: het eerste!) deel van den radius vrij wat meer geslingerd is," enz. Toch hebben latere auteurs (i.c. Brauns in 1889) in *tourneri* Voll. slechts een var. van *repentinus* Hlmgr. gezien, en dat ondanks andere min of meer belangrijke verschillen, als: de grootte (de eene 10 mm., de andere 18 (16—20) mm.); den stand van den nervulus (bij den een vóór, bij den ander achter de inplanting der basale ader); de structuur van den metathorax. Hoe het zij, mijn exemplaar is een *E. repentinus* Holmgr. var. *tourneri* Voll. volgens de opvatting van Brauns c.s., maar ik, voor mij, geloof, dat die *tourneri* heelemaal niet de oorspronkelijke van Snellen van Vollenhoven is! Als de exemplaren, die hij voor zich gehad en afgebeeld heeft, nu, na meer dan een halve eeuw, nog bestaan en vindbaar en herkenbaar zijn, zal een nauwkeurig onderzoek dat moeten uitmaken.

Tot slot de opmerking, dat ik mijn exemplaar gerekend heb onder de soorten met één enkele hoornvlek in elken vleugel, ofschoon men bij scherp toekijken een ongekleurd rudiment van een tweede vlek bespeurt. De stand van de hoornvlek in het zeer doorzichtige, lang-ovale venster in de afbeelding op pl. 39 van Sn. v. Voll. wijst er wel op, dat ze ook in dat exemplaar aanwezig geweest kan zijn, al heeft dan ook de teekenaar ze waarschijnlijk niet gezien en dus ook niet afgebeeld.

82. De veranderlijkheid van *Tenthredopsis dubia* Knw., waarmee Enslin de soorten *elegans* en *gibberosa* van Konow vereenigd heeft, is veel grooter dan de beschrijving van Enslin zou doen vermoeden. Van den typischen vorm, met rijkelijk wit versierden kop en wit gevlekte heupen en schenkelringen, zijn mij nog geen exemplaren onder de oogen gekomen. De uitbreiding van het rood op het achterlijf loopt erg uiteen: terwijl Enslin spreekt van de middelste 3 of 4 segmenten, heb ik voor mij exemplaren met 5 en met 6 roode segmenten; het eerste segment is altijd zwart, doch heeft soms roode vlekken of gedeeltelijk rooden achterrand; het tweede segment is zwart en rood in velerlei overgangen: geheel zwart, zwart met rooden achterrand, zwart met roode zijden, rood met een zwarte vlek aan de basis; voor de punt van het achterlijf gelden soortgelijke opmerkingen: segment 8 e. vlg. zijn altijd zwart, het zevende is soms zwart, soms rood, soms rood-met-zwart. Wat de achterdijen betreft, die zijn soms geheel zwart (v. *gibberosa* Knw.), soms geheel rood (v. *elegans* Knw.), soms rood met zwarte streep over den onderrand. Deze kleurscha-

keeringen zijn met die van het achterlijf op geheel willekeurige wijze gecombineerd, zoodat de verschillende variëteiten zonder grenzen in elkaar overgaan. Ware dit niet het geval, dan zou ik den vorm met roode segmenten 2—7 var. *sexcincta* willen noemen.

De gelijkenis van *T. dubia* Knw. met *T. coqueberti* Kl. en *T. friesei* Knw. is treffend, en ook nauwkeurige beschouwingen levert, voor mij tenminste, geen plastische verschillen op. Het eigenaardige van *coqueberti* moet zijn: achterschenen zwart of in het midden donkerrood, clypeus gewoonlijk zwart, doch soms ook wit geteekend; van *friesei*: de middelste leden der achtertarsen witachtig. Wat is nu het geval? Bij de exemplaren, die ik volgens de overige kenmerken bij *dubia* of *coqueberti* zou moeten rangschikken, zie ik óók lichtere leden aan de achtertarsen, en wel de helft van het derde + het vierde lid, zooals dat bij *friesei* behoort. Dit kenmerk spreekt trouwens nergens duidelijk, óók niet bij de dieren, die ik voor *friesei* meen te mogen houden. Indien ik van deze soort en van *coqueberti* meer materiaal bezat, zou ik met meer vastheid als mijn meening durven uitspreken, dat de drie genoemde soorten, met misschien nog enkele, die ik niet ken, bij elkaar behooren. Van de levenswijze is slechts bekend, dat de larven van *friesei* op *Holcus mollis* en andere grassen leven.

In het voorgaande sprak ik alléén over de wijfjes.

83. Voor onze fauna nieuwe bladwespen zijn:
Blennocampa puncticeps Knw., ♀, Rhenen, 12.IV.'37.
Pachynematus moerens Först., ♀, Rhenen, 25.V.'36.
 „ *nigriceps* Htg., ♀, Wageningen, 17.V.'37,
 leg. Geijskes.
Lygaeonematus biscalis Först., ♂, Rhenen 3.V.'37
 (alle in mijn verzameling).

84. Te Rhenen ving ik 9.V.'37 een gestylopiseerd ♀ van *Pseudagenia carbonaria* Scop. Ik weet niet, of deze aantasting al eerder bij de *Psammocharidae* is waargenomen.

Velp (Gld.).

J. KOORNNEEF.

Over de biologie van *Merodon equestris* Fabr. (Narcisvlieg).

Ondanks alle bestrijdingspogingen heeft *Lampetia* (*Merodon*) *equestris* Fabr. zich vooral in de laatste jaren steeds verder over Nederland verbreid. In alle streken waar Narcissen worden gekweekt, komt deze schadelijke Zweefvlieg